

TOUHA PO MODLE

2 MOJ. 32,1-14 - DUŠEN KUČERA

Jak rychle zapomíná lid na Hospodina a jeho činy! Jak rychle zapomíná lid na Mojžíše, na jeho prostřednickou službu a jeho poselství! Jak rychle lid zpředměťtuje a zmrtnuje živého a mocného Boha, který je tak předivně zachránil z otroctví! Lid velmi brzy po absenci Mojžíše už o něm mluví neuctivě. Velmi brzy po zázračném vysvobození už zase hledá hmatatelné opory a jakéhosi dosažitelného boha. Jak hluboce snížil zjevení nepostižitelného Hospodina do modelu modly!

Z příběhu vyplývá, že lid nevydrží dlouho bez své podoby boha, které rozumí po svém. Lid nevydrží dlouho bez všeobecně náboženských symbolů. Jakékoliv vzniklé duchovní vakuum okamžitě zaplňuje svými obrazy.

Proč se tak stalo?

Lid své počínání zdůvodňuje tím, že už dlouho se neukázal Mojžíš, který zprostředkoval Boží poselství. Ano, už jej pár dní neviděli... Čili se začali ptát. „Žije? Platí ještě jeho slovo? Máme ještě věřit, důvěřovat, doufat, spoléhat na jeho slova o Božím vyvolení a plánu, která řekl před pár dny – a od té doby nic?“

To je také naše otázka: Platí Boží slovo, i když se mění situace???

Stav způsobil náboženskou krizi.

Náboženská krize, které jsem zde svědky je velmi nebezpečný jev, protože vyvolává zkratová jednání :

- Lid jedná zkratově – chce modlu. Své vnitřní obavy a nejistotu chce upevnit fyzickým jevem - modlou.
- Áron jedná zkratově – poslechne lid a zařídí sběr zlata ke stavbě. Možná si myslel, že vysoký nárok na jejich obětavost je odradí. Ale náb. horlivost nezná ani finančních hranic. Zde vidíme, že samotný kněz bez prorocké korekce nestačí a způsobuje náb. katastrofu.
- Bůh jedná velmi nahněvaně (lidsky řečeno, pokud vůbec něco takového my lidé můžeme o Bohu vypovědět), protože oznamuje tvrdý soud a trest smrti.
- A Mojžíš? Nejprve jedná velmi přimlůvně – je stále v Boží přítomnosti, asi to má na něj vliv. Bůh ho dokonce vyslyší, což je zázrak. Ale jak sejde dolů a slyší ono křepčení a „rozpuštělé“ písně, rozčílí se a rozbije desky zákona, které mu opatřil a popsal sám Hospodin Bůh.

Modla

Co se vlastně stalo?

Možná, že z počátku ani nemysleli na nějakou náb. revoluci a znevážení Mojžíše či Hospodina. Prostě jim začal scházet viditelný a hmatatelný obraz, který by ztělesňoval Boží sílu a vedení. Cítili potřebu přiblížit, zpředmětnit, zpochoptitelnit svými smysly, kulturně, hudebně, umělecky tancem. Pravděpodobně to byla jakási orgiastická slavnost plná emocí a sexuálního vzrušení. Došlo k určitému smíchání víry v záchranné vedení Hospodina s pověrečnou touhou disponovat Bohem. Hospodinovo jméno a jeho velikost je ztotožněna s lidským výtvozem. To je problém celé akce!

Řešení lidu je laciné a povrchní. Náhražka Boží postaty je vždy jen umělinou a zkratem.

Není to představa téhož Hospodina, kterému věřil Abraham, Izák a Jákob či Josef, kteří žili z víry, neměli nic moc předmětného. Museli vydržet většinou dlouhá léta – bez syna, bez země, bez majetku, bez svobody v žaláři v ponížení. Hospodin byl pro ně spíše příslib, povolání, zaslíbení, jakýsi výhled, ale většinou nic moc jistého a hmatatelného.

Místo živého Slova a služebníka Mojžíše, místo mocného Hospodina, který je povolal a vedl, vysvobodil, si vytvořili viditelné a hmatatelný předmět – který pojmenovávají, opatřují hodnotou, zásluhami a oslavují ho. Býčka vytvořili z mrtvého materiálu, který mají hned po ruce – z náušnic, které získali z Egypta.

Podoba býčka není náhodná. Kopíruje okolní náboženské a mytické představy o tom, že býček v té době a prostředí ztělesňuje síly života a plodnosti ve spojení s vegetačním obdobím. Býček je e blízký lidskému předobrazu života jako takového a jeho zajištění.

Je blízký okolní kultuře a náb. představám daného prostředí. Ale je nekonečně vzdálený Bohu samotnému, přestože se snaží kněz Áron akci nazvat jako „slavnost Hospodinovu.“

Býček, ač zlatý a velký a vysoko posazený, se však nehýbal, nemluvil, nevyvádí z pouště – nemá duchovní směr, nesděluje živé poselství, není Bohem. Má jen lidskou symboliku existence, není však oním jsoucnem (kdybychom chtěli pro náročně navázat na Heidegera).

Náboženská krize Izraele v tu chvíli tedy není krizí povrchní. Lidu nechybí zlato, hudební nástroje k bohoslužbě, peníze na technické vybavení, nové umělecké žánry. Dostali se do krize náboženské! Nedá se říct, že to byla krize přechodná, místní, chvilková, která zase brzy přejde a my ji nemusíme brát příliš vážně. Náboženská krize je typickým lidským fenoménem. Jejich krize – jako každá náb. krize je vždy hluboká. Sahá totiž na podstatu lidské existence a podstatu lidské identity. Člověk se dostává do krize ideálu, vzoru, cíle, zdroje života a poslání. Krize lidu bychom dnes mohli nazvat krizí církve.

Mluvíme o úpadkovém jevu, který způsobilo chování lidu i jeho vedení. Lid se projevuje netrpělivě – nedočkavě a umíněně. Chce vidět svého boha co nejdřív a hmatatelně!

Chce ho zažít, mít možnost se ho dotknout, přijít a vidět, prožít zkušenost, potom ji vyprávět okolí, sdílet se se svou náb. zkušeností, jak býček stál vysoko, skvěl se ve svém zlatě, a jak všichni od srdce tančili a zpívali – a prožívali bezpochybně hlubokou náb. zkušenost.

Konkrétně: Lid připraví tanec kolem zlatého telete se zpěvem: „Toto je náš Bůh, který nás vyvedl z Egypta“. Z projevu vyplývá, že se nejedná jen o kulturní akci, ale že je to liturgický text. Obsahuje vzývání, modlitbu, která byla zviditelněna a zmaterializovaná, tak lidsky blízká, individuální – žel příliš subjektivní. Jejich býček tedy není běžným uměleckým předmětem, ilustrací – obraz, soška odkazující na něco vyššího a nezpochybnitelného.

Modla zde zpředměťňuje živého Boha, zmrtnvuje, omezuje. Boha samotného i jeho spásonosné, osobní a dynamické jednání!

To jejich tele bylo vytvořeno z jejich vlastních náušnic (ukradených z Egypta!). materiál odráží také egyptské myšlení, i když opustili egyptské území. Nebyl to ani přírodní bůžek – oslava slunce, měsíce, hvězd, vodu vzduch... Postavili si mrtvého býčka. Jen odlitek.

Lidské obrazy Boha jsou výplodem lidské fantazie, přetvořením stvoření a odrazem okolního kulturního vlivu. Nic zjeveného, nadpřirozeného, nadspolečenského. Žel. Živého a mocného Hospodina zastinili výplodem mysli, emocí, citových tužeb a společenského tlaku.

My ze SZ víme, že vysvobození z Egypta je předzvěstí pro celkovou záchranu z bezvýchodné situace hříchu. Tele, tedy tento zák. čin zcela deformuje. Jejich prohlášení pohrdá velikostí Boha Stvořitele a Vysvoboditele, který mezitím připravuje s Mojžíšem tak geniální desky smlouvy. Hosp. mezitím, co lid staví modlu, pokračuje systematicky ve svém plánu – jak vyškolit lid, jak jej dovést do zaslíbené země, kde je chce dál vychovávat, aby věděli jak žít, pracovat, jak a co budovat, jak působit na okolní pohanské národy, jak vzdělávat mladou generaci, jak řídit národ, jak se chránit pohanským představám a tak lidsky blízkým pokušením atd. jak čelit různým budoucím politickým a nábož. nebezpečím. To vše lid svým pohanstvím oddálil.

Základem pohanství je tu lidská nedočkavost, slabost, nemoc a snaha svou naději v Bohu nějak zpředmětnit, zviditelnit za každou cenu. Slovo: „honem..“ tuto křeč ukazují v celé své nahotě! Nedočkavost nastupuje místo trpělivého sledování víry, čekání na plnost Božího království a dlouhodobé naděje. Chvilku se nic neděje, žádné vzrušení, žádná publikovatelná zkušenost, tak to ticho a prázdno hned musí naplnit něčím viditelným. A přitom ten čas a prostor mohli vyplnit vzpomínkou na poslední události, vzpomínkou na slova, poselství, vysvobození, Boží činy. Pro lid je však těžké věřit, žít ze Slova, žít z víry ve věčejší slovo, žít z naděje a z připomenutí Božího slova, které bylo zjeveno dříve.

Příběh dokládá známý fakt, že člověk je skutečně nevyčísitelně náboženskou bytostí.

Je to původně Kalvinovo přirovnání, že člověk je továrnou na bohy. Později tuto tezi převzal Ludvig Feuerbach a po něm už nebylo daleko k prohlášením v Kapitálu K. Marxe, že náboženství je opium. Ale ani opium není důvodem paniky, že česká společnost je ateistická a že s v ní nedá pracovat s klasickým důrazem na křesťanské vyznání víry a jeho aktualizaci. Naše společnost není sice formálně křesťanská, ale určitě není ateistická. Jen vyplňuje duchovní vakuum jinými religiózními prvky, protože není vyučováno pravdivým evangeliem. Trend společnosti se promítá do trendů v církvi.

Jestli si nejsme jisti, zda nejsme příliš kritičtí, pomůže nás snad připomenutí, jak na danou akci reaguje sám Hospodin: „Hned sestup dolů! Tvůj lid, který jsi vyvedl z Egypta, spáchal zvrácenost. Brzy sešli z cesty, kterou jsem jim přikázal. Odlišili sochu telete, klaněli se mu, obětovali mu a říkali: ‚Toto je tvůj bůh, Izraeli, ten tě vyvedl z Egypta!‘“ 9Hospodin Mojžíšovi řekl: „Pozoruji tento lid – ó, jak je tvrdší! 10Nech mě, ať je zachváti plamen mého hněvu; vyhladím je, ale z tebe učiním veliký národ!“

Příběh se velmi rychle dostává do obrátek. Co způsobí vystřízlivění? Jiná píseň, jiný tanec, jiný obraz či socha? Nikoliv. Opět to klasické dřívější Boží slovo! Jen ono může odhalit realitu, jeho příčiny a ukázat východisko. Až ve světle nového Božího promluvení se znovu ukáže, že modloslužba degraduje samého Hospodina na lidský produkt. Závažnost činu se nemenší ani tím, že nakonec se Bůh nechá přesvědčit, že hned nezahyne celá skupina pohansky smýšlejícího lidu. Princip zůstává a platí. Ten nekompromisní Boží soud nad Božím lidem, je důvodem, proč je důležité o tom přemýšlet. Zde není řeč o soudu nad pohany v okolí, kteří nepoznali Hospodina. V Božích očích tu platí stále rozdíl dobro-zlo, vhodné-nevhodné, správné – nesprávné.

Jak tento rozdíl rozpoznat? Kdy už platí, kdy ještě ne? Nepřehání to Bůh? (Chceme však Boha hodnotit? (jeho myšlení jiné..) Ptáme se, zda to nepřehání Mojžíš? Nebyl Mojžíš přemožen svými emocemi, že se začal chovat tak zkratově? Musel hned tak vyvádět, křičet a rozbíjet ony vzácné kamenné desky s čerstvým textem smlouvy? Ano, Mojžíše můžeme kritizovat, ale nezapomeňme, v jaké se ocitl situaci.

Písmo ho v daném jednání nekritizuje.

Příběh ukazuje, že se jedná odpojení od zdroje života jako takového a nahrazení odlitkem. A to není otázka názoru a pocitu, to souvisí s existencí samotnou. (Ekologická krize je jen jednou částí tohoto procesu). Nejprve ten čin souvisí s existencí a identitou lidu jako Božího lidu.

Sociologicky a religionisticky zde vzniká uprostřed lidu nové náb. hnutí. Má symbol, ideu, vůdce, vizi, zpředmětnění a ztělesnění, ohraničení, dogma... Může to být nějaká vyhecovaná skupina nadšenců... Ale rozhodně nemůžeme hovořit o jevu blízkém prorockému učení či později reformačnímu hnutí, které se vrací k pramenům zjeveného Písma a Hospodinovu.

Existuje celý vědecký obor, který se těmito jevy dnes systematicky zabývá – religionistika.

Všimá si, že ani moderní doba není ušetřena náb. hledání. Vidíme to v hledání symbolů, které nám mají pomoci najít podstatu smyslu, naděje, víry, hodnot. S navrženými symboly se víceméně snažíme ztotožnit – a tak najít svou identitu: Kdo jsme, odkud jsme vyšli, kam směřujeme, komu za to vděčíme, kdo je našim vzorem, co je ideálem, prapříčinou, zárukou budoucnosti... Symboly dnes nacházíme ve sportu, konzumu, obchodní značky, náb. hnutí. Lid hledá platné odpovědi na dosud nevyřešené otázky po jistotě! Zarážejí je, že nestačí lidu známý příběh a poselství o nedávném exodu a jeho dopadu na budoucnost. Díky jemu jsou svobodní na poušti mimo politické hranice Egypta. Hranice zemí a kultur však neudrží náboženské nálady.

Otázka věřících:

Jak věřit, když Boha nevidíme a nemůžeme si na něj šáhnout? Co s tím také dnešním hladem po těch zkušenostech a náb. zážitcích? Zážitky můžeme vyprodukovat velmi rychle a působivé, ale otázka je, zda je to zkušenost s Božím slovem a jeho činy – tedy seshora, anebo je to zkušenost pouze náboženská – tedy lidská, zezdola.

Býček je lidský výplod - deformace faktu, že Hospodin sídlí v nebi ne místě nepřístupném, nevystižitelném.

Býček = výsledkem naléhání lidu na vedoucí národa, aby měl něco svého – co si sám udělá.

Býček = dokladem, že ani Áron nedokázal ubránit lidskému náb. nátlaku.

Býček = dokladem, že velmi brzy lze zapomenout na skutečné zkušenosti s Hospodinem.

Býček = důvodem Božího trestu a zároveň potvrzením, že se lid tragicky mylí.

Býček = příčinou rozbitých desek Bohem připravené smlouvy, kterou lid pohrdl.

Židé přitom definováni jako lid, později jako národ, jako skupina věřících díky svému nadpřirozenému původu = pramen identity, minulosti, současnosti i budoucnosti ! Ještě horší prohlášení by mohlo být, že modla představuje přímo boha jejich otců..!

Touha po náb. zkušenosti je v současném křesťanství aktuálním tématem. Nedávná studie Jana Černého se zabývá oním živým jevem náb. zkušenosti jak v katolickém, tak evangelickém prostředí. Souvisí se základními křížovatkami:

1. Boží suverénní zjevení v dějinách versus osobní lidská zkušenost
2. Objektivní Boží jednání versus subjektivní aktivita a úsudek lidí
3. Přímé zjevení Boha před pádem do hříchu versus zprostředkovaná zkušenost v lidské historii po pádu do hříchu

4. Nepředmětný, suverénní duchovní Bůh versus bůh ve zkušenosti zpředmětněn, zmaterializován, zkulturněn, zmrtněn.
5. Symboly a náznaky biblických motivů s prorockou interpretací do eschatologické budoucnosti versus sražení na vlastní příběhy a jejich vlastní interpretace místního prostředí.
6. Nadsmyslový čin versus pouze smyslově omezený zážitek.
7. Suverénnost Božího jednání versus zvyk, tradice, dovednost, taktika, technika zkušenosti
Snad právě proto P. Ricour se onomu námi tak oblíbenému slovu „zkušenost“ ve spojení s náboženstvím vůbec raději vyhýbá a radí vyhýbat!
8. Lidská odkázanost na víru, suverenitu a svobodu Hospodinových činů je srážena na sekulárním, kontinuálním, bezproblémové a každodenním.
9. Vertikální, nadčasové, nadsvětelné, nadosobní a nadnárodní zjevení Boží vůle versus horizontální, čistě funkcionalistické dějinné zkušenosti.
10. Vztah víry s Bohem, kterému Boží muži a ženy většinou nerozuměli a považovali za nabourání lidského očekávání snižen na vztah k samotné zkušenosti a našeho zážitku, který sladěn s dobovými, kulturními a osobními sny.

Mt 24: Tehdy – až na konci času se na nebi objeví znamení Syna člověka a tehdy všechna pokolení země spatří Syna člověka přicházet na nebeských oblacích s velikou slávou a mocí.

Do té doby jsem odkázání na víru a zaslíbení. Absolutno nemůžeme srovnávat s relativním. To je možné jen skrze víru v Krista, který se stal tělem. Hospodin Bůh je jiný. Je to dobře nejen pro Boha – tím zůstává Bohem. Je to dobře i pro nás lidi – nestáváme se obětí svých omylů.

Bůh jako jiný nakonec i v tomto příběhu znovu překvapuje – jako ostatně vždy. Už jen tím, že se nakonec dá přemluvit „člověkem“ Mojžíšem, aby se nad hříchem lidu slitovat. Vždyť co by si pomysleli okolní národy? A Bůh Mojžíšovi přislíbí milost, že nezničí celý lid..i když nakonec stejně určitý trest lid nemine.

A tak naše lidská náboženská zkušenost zůstává stále závislá na Bohu a na tom, že nám dává znovu nový počátek. V náboženské oblasti jsme cele závislí na jeho zjevení a konání – i na tom, že také interpretace lidských náboženských zkušeností nemůže zůstat jen na lidech, ale na studiu jeho Slova a následném kritickém zkoumání našich tak přirozených výkladů a pocitů.

Naše myšlení je jiné, než Boží (Iz)

Pokud hledáme smysl, zakotvení ve vesmíru, vztah s absolutnem, je to dobře. Bůh je jistě každému nablízku. Bůh je však nepostižitelný lidskými schopnostmi. I když my jsme nevěrní, on zůstává věrný a my přežíváme díky jeho věrnosti. Představuje to největší tajemství, před kterým můžeme jen žasnout, obdivovat a uctívat.

Jen jemu a jeho nevyzpytatelnému úradku patří veškerá čest a sláva na věky. Amen.